

Gabriel García Márquez
*Kroniek van een
aangekondigde dood*

ROMAN

Vertaald uit het Spaans door Mariolein Sabarte Belacortu

MEULENHOF

Eerste druk 1981, achtentwintigste druk 2014
Oorspronkelijke titel *Crónica de una muerte anunciada*
Copyright © 1981 by the Estate of Gabriel García Márquez
Copyright Nederlandse vertaling © 1981 Mariolein Sabarte
Belacortu en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam
Omslagbeeld Henri Rousseau © Corbis / Hollandse Hoogte
Vormgeving omslag Studio Vruchtvlies
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Auteursfoto © The Douglas Brothers

www.meulenhoff.nl

ISBN 978 90 290 9049 0 / NUR 302

De liefdesjacht is hoogvliegerij
– Gil Vicente

Op de dag dat ze hem zouden doden, stond Santiago Nasar om 5 uur 30 's morgens op om de komst van de boot, waarmee de bisschop zou arriveren, af te wachten. Hij had gedroomd dat hij door een vijgenbomenbos liep, waar een zacht regentje viel, en in zijn droom was hij heel even gelukkig, maar toen hij wakker werd had hij het gevoel dat hij totaal onder de vogelpoepspetters zat. 'Hij droomde altijd van bomen,' vertelde Plácida Linero, zijn moeder, mij zeventwintig jaar later, terwijl ze zich de details van die onaangename maandag weer in de herinnering riep. 'De week daarvoor had hij gedroomd dat hij in z'n eentje in een zilverpapieren vliegtuig zat, dat zonder ergens tegenop te botsen tussen de amandelbomen door vloog,' vertelde ze mij. Ze had een zeer welverdiende reputatie als trefzekere uitlegster van andermans dromen, op voorwaarde dat ze haar op de nuchtere maag werden verteld, maar in die twee dromen van haar zoon had ze geen enkel onheilspellend teken opgemerkt, evenmin als in de andere dromen over bomen die hij haar de ochtenden voorafgaande aan zijn dood had verteld.

Santiago Nasar had het voorteken ook niet herkend. Hij had weinig en slecht geslapen, met zijn kleren aan, en hij

werd wakker met hoofdpijn en met de smaak van koperen stijgbeugels op zijn tong, maar hij beschouwde deze twee dingen als de logische overblijfselen van het bruiloftsfeest, dat tot na middernacht was doorgedaan. Sterker nog: de vele mensen die hij was tegengekomen tussen het moment dat hij om 6 uur 05 zijn huis had verlaten en het moment dat hij een uur later als een varken was geslacht, herinnerden zich dat hij wat slaperig was maar in een goed humeur, en dat hij terloops tegen iedereen had gezegd dat het een prachtige dag was. Niemand wist zeker of hij het weer bedoelde. Veel mensen waren eenstemmig in hun herinnering dat het een stralende ochtend was; er woei een bries uit zee door de bananenbosjes, zoals te verwachten was in een goede februarimaand in die tijd. Maar de meesten waren het erover eens dat het begrafenisachtig somber was, de hemel was grijs en laag en er hing een zware geur van stilstaand water, en op het moment van het ongeluk viel er een licht regentje, precies zoals Santiago Nasar in het bos in zijn droom had gezien. Ik lag in de apostolische schoot van Maria Alejandrina Cervantes bij te komen van het bruiloftsfeest en ik werd nauwelijks wakker van het alarmgelui van de kerkklokken, omdat ik dacht dat ze ter ere van de bisschop werden geluid.

Santiago Nasar had een witte katoenen broek en overhemd aan, die geen van beide waren gesteven en precies hetzelfde waren als de kleren die hij de vorige dag voor de bruiloft had aangetrokken. Het waren zijn feestkleren. Hij had ze ter ere van de bisschop aangetrokken, want anders had hij zijn kaki kleren en zijn rijlaarzen aangedaan waarmee hij iedere maandag naar El Divino Rostro* ging, de veehacienda die hij van zijn vader had

geërfd en die hij heel verstandig beheerde, maar zonder dat hij hem veel opleverde. Op het land had hij altijd een Magnum .357 in zijn gordel, waarvan de pantserkogels een paard in tweeën konden splijten, zoals hij altijd zei. In het patrijzenseizoen droeg hij ook zijn valkeniersuitrusting. In zijn kast had hij bovendien nog een Mannlicher-Schönauer .30.06, een Holland Magnum .300, een dubbelloops Homet.22 met telescoopvizier en een Winchester-repeteergeweer. Hij sliep altijd, net als zijn vader, met zijn pistool in het kussensloop, maar voordat hij die dag het huis verliet, had hij de kogels eruit gehaald en het pistool in de la van het nachtkastje gestopt. ‘Hij liet het nooit geladen achter,’ vertelde zijn moeder mij. Dat wist ik en ik wist ook dat hij zijn wapens op de ene plaats bewaarde en de munitie op een andere. een heel eind ervandaan, zodat niemand, zelfs niet bij toeval, in de verleiding kon komen ze binnenshuis te laden. Dat was een verstandige gewoonte die was ingesteld door zijn vader, sinds de ochtend dat een dienstmeisje aan zijn kussen had geschud om het sloop eraf te halen en het pistool was afgegaan toen het op de grond viel en de kogel de kast in de slaapkamer had vernield, dwars door de muur van de huiskamer was gegaan en met een soort oorlogsgedruis door de eetkamer van de burens was gevlogen en een heiligenbeeld zo groot als een mens tot gipsstof had verpulverd op het hoofdaltaar in de kerk aan het andere eind van het plein. Santiago Nasar, die toen nog heel klein was, was de les van dat drama nooit vergeten.

* El Divino Rostro: het Goddelijke Gelaat (vert.)

Het laatste beeld dat zijn moeder van hem had, was dat hij snel door haar slaapkamer liep. Hij had haar wakker gemaakt toen hij op de tast een aspirine probeerde te vinden in het medicijnkastje in de badkamer, en zij deed het licht aan en zag hem in de deur verschijnen met het glas water in zijn hand, zoals zij zich hem voor altijd zou herinneren. Santiago Nasar vertelde haar toen zijn droom, maar zij schonk geen aandacht aan de bomen.

‘Alle dromen waar vogels in voorkomen betekenen goede gezondheid,’ zei ze.

Toen ze hem zag, lag ze in dezelfde houding en in dezelfde hangmat als waarin ik haar in het laatste licht van de ouderdom zag liggen, toen ik naar dit vergeten dorp was teruggekeerd om te proberen de talloze verspreid liggende splinters van de kapotte spiegel van de herinnering weer aan elkaar te passen. Ze kon nauwelijks meer iets zien in het volle licht en ze had medicinale bladeren op haar slapen geplakt tegen de eeuwige hoofdpijn die haar zoon haar had nagelaten sinds hij de laatste keer door haar slaapkamer was gelopen. Ze lag op haar zij, zich vastgrijpend aan de touwtjes aan het hoofdeind van de hangmat om te proberen overeind te komen, en in die halfdonkere kamer hing een geur als in een doopkapel, zoals me op de ochtend van de misdaad al was opgevallen.

Zodra ik in de deuropening verscheen, verwarde ze mij met de herinnering aan Santiago Nasar. ‘Hij stond daar,’ vertelde ze mij. ‘Zijn witte katoenen pak was alleen met water gewassen, want hij had zo’n gevoelige huid dat hij niet tegen het geluid van stijf sel kon.’ Ze bleef een hele tijd rechtop, op kardemomzaadjes kauwend, in de hangmat zitten, net zolang totdat de illusie dat haar zoon terug was,

was verdwenen. Toen zuchtte ze: 'Hij was de man van mijn leven.'

Ik zag hem via haar herinnering. In de laatste week van januari was hij eenentwintig geworden; hij was slank en bleek en hij had de Arabische wenkbrauwen en de krulletjes van zijn vader. Hij was de enige zoon uit een verstandshuwelijk dat geen enkel ogenblik van geluk had gekend, maar hij leek heel gelukkig te zijn met zijn vader, totdat deze drie jaar daarvoor plotseling was gestorven, en daarna leek hij gelukkig te zijn met zijn eenzame moeder, tot de maandag van zijn ramspoed. Van haar had hij het instinct geërfd. Van zijn vader had hij, al toen hij heel klein was, geleerd met vuurwapens om te gaan, van paarden te houden en roofvogels af te richten, maar van hem had hij ook de schone kunsten dapperheid en voorzichtigheid geleerd. Onder elkaar spraken ze Arabisch, maar niet als Plácida Linero erbij was, want ze wilden niet dat zij zich buitengesloten voelde. In het dorp zag men hen nooit gewapend en de enige keer dat ze hun afgerichte valken meebrachten, was om een valkenjachtdemonstratie te geven op een liefdadigheidsbazaar. Door zijn vaders dood was hij gedwongen af te zien van verdere studie aan het eind van de middelbare school, omdat hij de leiding van de familiehaciënda op zich moest nemen. Van nature was Santiago Nasar een vrolijke, vreedzame jongen met een makkelijk karakter.

Op de dag dat ze hem zouden doden, dacht zijn moeder dat hij zich in de dag had vergist toen ze hem in zijn witte pak zag. 'Ik hielp hem eraan herinneren dat het maandag was,' vertelde ze mij. Maar hij legde haar uit dat hij zich in pontificaal had gestoken voor het geval hij de kans kreeg

de ring van de bisschop te kussen. Zij toonde geen enkele belangstelling. ‘Die komt niet eens van de boot af,’ had ze tegen hem gezegd. ‘Hij zal de obligate zegen geven, zoals altijd, en dan verdwijnt hij weer precies zoals hij gekomen is. Hij haat dit dorp.’

Santiago Nasar wist dat het waar was, maar de pracht en praal van de kerk had een onweerstaanbare aantrekkingskracht op hem. ‘Net als de film,’ had hij wel eens tegen mij gezegd. Maar het enige dat zijn moeder naar aanleiding van de komst van de bisschop interesseerde, was dat haar zoon niet nat zou regenen, want ze had hem in zijn slaap horen niezen. Ze raadde hem aan een paraplu mee te nemen, maar hij zwaaide naar haar ten afscheid en ging de kamer uit. Dat was de laatste keer dat zij hem zag.

Victoria Guzmán, de kokkin, was ervan overtuigd dat het die dag en de hele maand februari niet had geregend. ‘Integendeel,’ vertelde ze mij toen ik haar vlak voor haar dood opzocht. ‘De zon was ’s morgens al vroeger heet dan in augustus.’ Ze was bezig drie konijnen te slachten voor de lunch, omringd door hijgende honden, toen Santiago Nasar de keuken in kwam. ‘Hij keek altijd alsof hij slecht had geslapen als hij opstond,’ herinnerde Victoria Guzmán zich, zonder een spoor van liefde. Haar dochter Divina Flor*, die nog maar net begon te ontluiken, serveerde Santiago Nasar een grote kop sterke koffie met een scheutje cafiazo** erin, zoals ze iedere maandag deed om hem te helpen de kater van de vorige avond te boven te komen. De

* Divina Flor: Goddelijke Bloem (vert.)

** Cafiazo: rietsuikerbrandewijn (vert.)

enorme keuken ademde iets geheimzinnigs uit door het gefluister van het vuur en de kippen die op de balken zaten te slapen. Santiago Nasar kauwde nog een aspirine op, ging zitten en dronk met trage slokken en rustig nadenkend de grote kop koffie leeg, terwijl hij zijn blik geen moment van de twee vrouwen afwendde die de konijnen schoonmaakten bij het vuur. Victoria Guzmán was ondanks haar leeftijd nog een mooie vrouw. Het meisje, dat nog een beetje wild was, leek hevige last te hebben van de drift van haar klieren. Santiago Nasar pakte haar bij de pols toen zij de lege kop wilde weghalen. ‘Het wordt tijd om je te temmen,’ zei hij tegen haar.

Victoria Guzmán hield hem het bloederige mes voor. ‘Laat haar los, blanke,’ beval zij hem ernstig. ‘Van dat water zul jij niet drinken zolang ik leef.’

Zij was door Ibrahim Nasar verleid toen ze nog midden in de puberteit was. Hij had haar een paar jaar in het geheim bemind in de stallen van zijn hacienda en haalde haar als dienstmeisje in huis toen zijn genegenheid over was. Divina Flor, die de dochter van een recentere echtgenoot was, wist dat ze was voorbestemd voor het hemelijke bed van Santiago Nasar en dat idee veroorzaakte al vroeg een heftig verlangen bij haar. ‘Er is nooit meer een man geboren zoals hij,’ vertelde ze mij, dik en treurig en omringd door de kinderen van andere liefdes. ‘Hij was precies zoals zijn vader,’ gaf Victoria Guzmán haar terug. ‘Een schoft.’ Maar ze kon het niet helpen dat er een siddering van ontzetting door haar heen ging, toen ze zich Santiago Nasars afschuw herinnerde, op het moment dat zij de ingewanden uit een konijn trok en de dampende organen naar de honden gooide.

‘Doe niet zo barbaars,’ zei hij tegen haar. ‘Stel je voor dat ze van een menselijk wezen waren.’

Victoria Guzmán had bijna twintig jaar nodig om te begrijpen waarom een man die eraan gewend is hulpeloze dieren te doden, opeens zo’n afschuw kon voelen. ‘Goeie God,’ riep ze geschrokken, ‘dus dat was eigenlijk een openbaring!’ Maar op de ochtend van de misdaad voelde ze zoveel oude woedes in zich dat ze toch doorging met het voeren van de honden, die ze ook de ingewanden van de andere konijnen gaf, alleen maar om Santiago Nasars ontbijt te verpesten. Zo stonden de zaken toen het hele dorp wakker werd van het huiveringwekkende geloei van de stoomboot waarmee de bisschop arriveerde.

Het huis was vroeger een pakhuis van twee verdiepingen geweest, met muren van ruwe planken en een zinken puntdak, waar de aasgieren zaten te wachten op het afval uit de haven. Het was gebouwd in de tijden dat de rivier zo gedienschtig was dat veel barkassen en zelfs zeeschepen zich dwars door de moerassen in de monding hierheen waagden. Toen Ibrahim Nasar samen met de laatste Arabieren hier kwam, nadat de burgeroorlogen voorbij waren, deden de zeeschepen ons niet meer aan ten gevolge van de veranderingen die de rivier had ondergaan, en het pakhuis was niet meer in gebruik. Ibrahim Nasar kocht het voor een zacht prijsje om een winkel van importartikelen te beginnen, wat hij nooit heeft gedaan, en pas toen hij ging trouwen verbouwde hij het tot woonhuis. Op de begane grond maakte hij een grote kamer die voor alles en nog wat kon dienen en achter het huis bouwde hij een paardenstal voor vier paarden, plus de kamers voor het personeel en een grote keuken, als in een haciënda, met ramen op de haven,

waar de stank van het water op ieder uur van de dag door naar binnen kwam. Het enige dat hij in de grote kamer intact liet, was de wenteltrap die uit een of ander vergaanschip was opgevist. Op de bovenverdieping, waar vroeger de douanekantoren waren geweest, maakte hij twee ruime slaapkamers en vijf scheepskooien voor de vele kinderen die hij dacht te zullen krijgen, en hij maakte een houten balkon boven de amandelbomen op het plein, waar Plácida Linero op maartmiddagen altijd ging zitten om troost te zoeken voor haar eenzaamheid. Hij handhaafde de hoofdingang aan de voorkant en maakte er twee manshoge ramen met ronde, houten spijlen bij. Hij liet ook de deur aan de achterkant zitten, maar maakte hem alleen wat hoger om er te paard doorheen te kunnen rijden, en hij liet een gedeelte van de oude kade in functie. Dat was de deur die altijd het meest werd gebruikt, niet alleen omdat het de natuurlijke toegang tot de stallen en de keuken was, maar ook omdat hij uitkwam op de straat die rechtstreeks naar de nieuwe haven liep, zonder dat je over het plein hoefde. De voordeur zat altijd, behalve bij feestelijke gelegenheden, op slot en op de grendel. Toch verwachtten de mannen die Santiago Nasar zouden doden, dat hij door die deur en niet door de achterdeur naar buiten zou komen, en het was door die deur dat hij naar buiten ging om de bisschop te begroeten, ondanks het feit dat hij om het hele huis heen moest lopen om de haven te bereiken.

Niemand kon al die rampzalige samenlopen van omstandigheden begrijpen. De rechter van instructie, die uit Riohacha kwam, had er ongetwijfeld een vermoeden van maar durfde het niet toe te geven, want uit het proces-verbaal bleek zonneklaar dat hij zijn uiterste best deed er een

rationele uitleg aan te geven. De deur aan de kant van het plein werd meerdere malen aangehaald met de sensationele betiteling 'De fatale deur'. Eigenlijk leek alleen Plácida Linero's verklaring waardevol, die, met haar moederlijke redelijkheid, op de vraag antwoordde: 'Mijn zoon ging nooit door de achterdeur als hij zijn nette pak aan had.' Dit leek zo'n simpele waarheid dat de rechter van instructie haar in de kantlijn schreef en haar niet in het proces-verbaal opnam.

Victoria Guzmán was op haar beurt zeer beslist in haar antwoord dat noch zij, noch haar dochter wist dat Santiago Nasar werd opgewacht om te worden gedood. Maar in de loop van haar leven gaf ze toe dat ze het alle twee al wisten toen hij de keuken inkwam om zijn koffie te drinken. Het was hun verteld door een vrouw die na vijven was komen bedelen om een beetje melk en die hun bovendien de motieven en de plaats waar ze op hem zaten te wachten had onthuld. 'Ik heb hem niet gewaarschuwd omdat ik dacht dat het dronkemanspraatjes waren,' vertelde ze mij. Divina Flor bekende mij echter, tijdens een later bezoek, toen haar moeder al dood was, dat deze niets tegen Santiago Nasar had gezegd omdat ze in het diepst van haar hart wilde dat hij gedood werd. Zij daarentegen had hem niet gewaarschuwd omdat zij in die tijd nog maar een bangig meisje was dat niet zelf kon beslissen, en ze was nog veel banger geworden toen hij haar bij haar pols had gegrepen met een hand die ijskoud en als van steen aanvoelde, als de hand van een dode.

Santiago Nasar liep met grote stappen door het halfdonkere huis, achtervolgd door het triomfantelijke geloei van het schip van de bisschop. Divina Flor ging hem voor

om de deur open te doen, en om te zorgen dat hij haar niet inhaalde rende ze tussen de kooien met slapende vogels in de eetkamer en de rieten meubels en de potten met varens aan de muren in de zitkamer door, maar toen ze de grendel van de deur schoof, kon ze de vleesetende roofvogelhand niet nog eens ontwijken. ‘Hij stopte zijn hele hand tussen mijn benen,’ vertelde Divina Flor mij. ‘Dat deed hij altijd als hij mij ergens in het huis alleen tegenkwam, maar die dag was ik niet zo bang als anders en ik had vreselijk veel zin om te gaan huilen.’ Ze ging opzij om hem te laten passeren en door de halfopen deur zag ze de amandelbomen op het plein, besneeuwd door de schittering van het ochtendgloren, maar ze had niet de moed nog naar andere dingen te kijken. ‘Toen hield het getoeter van de boot op en begonnen de hanen te kraaien,’ vertelde ze mij. ‘Het was zo’n ontzettend lawaai dat je je niet kon voorstellen dat er zoveel hanen waren in het dorp en ik dacht dat ze met het schip van de bisschop waren meegekomen.’ Het enige dat ze kon doen voor de man die nooit de hare zou zijn, was, tegen Plácida Linero’s orders in, de grendel van de deur laten, zodat hij in geval van nood het huis weer in kon. Een nooit geïdentificeerd persoon had een papier in een enveloppe onder de deur doorgeschoven, waarin Santiago Nasar werd gewaarschuwd dat ze op hem zaten te wachten om hem te doden, bovendien werden de plaats en de motieven erin onthuld en nog andere, zeer nauwkeurige details van de samenzwering. De boodschap lag op de grond toen Santiago Nasar zijn huis uit ging, maar hij zag haar niet, noch Divina Flor, noch iemand anders, pas toen de misdaad allang was begaan werd ze gevonden.

Het had zes uur geslagen en de straatlantaarns waren

nog aan. De kleurige slingers van de bruiloft hingen nog in de takken van de amandelbomen en aan sommige balkons, en je had kunnen denken dat ze net waren opgehangen ter ere van de bisschop. Maar het plein, dat geheel betegeld was tot aan de stoep voor de kerk, waar het plankier voor de muzikanten stond, was net een grote vuilnisbelt van lege flessen en alle mogelijke resten van het dorpsfeest. Toen Santiago Nasar zijn huis uitstapte kwamen er allerlei mensen voorbij die naar de haven snelden, tot spoed aangezet door het geloei van het schip.

De enige zaak die open was op het plein, was een melkwinkel naast de kerk, waar de twee mannen op Santiago Nasar zaten te wachten om hem te doden. Clotilde Armenta, de eigenares van de winkel, was de eerste die hem zag in de schittering van de dageraad en ze had even de indruk dat hij kleren van aluminium aan had. 'Toen leek hij al een geest,' vertelde ze mij. De mannen die hem zouden doden, waren op hun stoel in slaap gevallen, hun in kranten gewikkelde messen stevig op hun schoot klemmend, en Clotilde Armenta hield haar adem in om hen niet wakker te maken.

Zij waren tweelingen: Pedro en Pablo Vicario. Ze waren vierentwintig en ze leken zo op elkaar dat het moeite kostte hen uit elkaar te houden. 'Ze hadden een onguur uiterlijk, maar een goed hart,' zei het proces-verbaal. Ik, die hen sinds de lagere school kende, zou hetzelfde hebben geschreven. Die ochtend liepen ze nog steeds in hun donkere wollen bruiloftspak, dat te dik en te plechtstatig was voor het Caribische klimaat, en door al die uren uitspaten zagen ze er nogal verlopen uit, maar ze hadden hun scheerplicht vervuld. Hoewel ze sinds de avond voor het

feest niet meer waren opgehouden met drinken, waren ze nu, drie dagen later, niet dronken meer, ze leken eerder wakkere slaapwandelaars. Ze waren bij het eerste briesje van het ochtendgloren in slaap gevallen, nadat ze bijna drie uur in Clotilde Armenta's winkel hadden zitten wachten, en dat was hun eerste slaap sinds vrijdag. Ze waren nauwelijks wakker geworden van het eerste geloei van het schip, maar hun instinct maakte hen klaarwakker toen Santiago Nasar zijn huis uitkwam. Op dat moment grepen ze allebei hun rol kranten en Pedro Vicario begon op te staan.

‘In godsnaam,’ mompelde Clotilde Armenta. ‘Laat hem lopen, doe het toch straks, al was het alleen maar uit eerbied voor meneer de bisschop.’

‘Dat is een influistering van de Heilige Geest geweest,’ herhaalde ze dikwijls. Het was inderdaad een goddelijke ingeving geweest, maar slechts van tijdelijk nut. Toen zij haar dat hoorden zeggen, dacht de tweeling Vicario even na, en degene die was opgestaan, ging weer zitten. Beiden volgden Santiago Nasar met hun ogen toen deze het plein begon over te steken. ‘Ze keken eerder medelijdend naar hem,’ vertelde Clotilde Armenta altijd. De meisjes van de nonnenschool staken op dat moment het plein over, wanordelijk dravend in hun weesmeisjesuniform.

Plácida Linero had gelijk: de bisschop kwam niet van het schip af. Er waren veel mensen in de haven, nog afgezien van de autoriteiten en de schoolkinderen, en overal zag je de houten kooien met vetgemeste hanen, die ze als cadeautje voor de bisschop hadden meegebracht, want zijn favoriete schotel was soep van hanenkammen. Op de kade was zoveel hout opgestapeld dat het schip minstens twee

uur nodig zou hebben gehad om het in te laden. Maar het legde niet aan. Het verscheen in de bocht van de rivier, grommend als een draak, en toen begon het muziekkorps de hymne van de bisschop te spelen en de hanen begonnen te kraaien in hun kooien en brachten de andere hanen van het dorp in rep en roer.

In die tijd waren de legendarische raderboten, die met hout werden gestookt, bijna verdwenen en de weinige die nog dienstdeden hadden geen pianola en geen bruidshutten meer aan boord, en het lukte ze maar nauwelijks om tegen de stroom op te komen. Maar deze was nieuw en hij had twee schoorstenen in plaats van eentje, met de vlag erop geschilderd als een armband, en door het houten scheprad bij de achtersteven kreeg hij evenveel vaart als een zeeschip. Aan de bovenste reling, naast de kapiteinshut, stond de bisschop in zijn witte soutane en met zijn gevolg van Spanjaarden. ‘Het was net zulk weer als met Kerstmis,’ vertelde mijn zuster Margot. Wat er volgens haar gebeurde was, dat er door het getoeter van het schip rook werd uitgeblazen op het moment dat het langs de haven kwam, waardoor de mensen die het dichtst bij de kant stonden doordrenkt werden. Het was een vluchtige illusie: de bisschop begon in de lucht het kruisteken te maken voor de menigte op de kade en daarna deed hij het verder in gedachten, zonder boze opzet en zonder inspiratie, net zolang totdat het schip uit het gezicht was verdwenen en alleen het lawaai van de hanen nog te horen was.

Santiago Nasar had redenen om zich bedrogen te voelen. Hij had meerdere vrachten hout bijgedragen, in antwoord op pater Carmen Amadors oproepen aan het pu-

bliek, en hij had bovendien zelf de hanen met de smakelijkste kammen uitgezocht. Maar het was een kortstondige boosheid. Mijn zuster Margot, die met hem op de kade stond, merkte dat hij in een heel goed humeur was en zin had om door te feesten, ondanks het feit dat de aspirines hem totaal geen verlichting hadden geschonken. ‘Hij maakte niet de indruk dat hij verkouden was en hij vroeg zich alleen maar af hoe duur de trouwerij zou zijn geweest,’ vertelde ze mij. Cristo Bedoya, die bij hen was, onthulde cijfers die de verwondering nog deden toenemen. Hij, Santiago Nasar en ik waren tot even voor vieren doorgegaan met het feest, maar hij was niet thuis gaan slapen, hij was blijven praten in het huis van zijn grootouders. Daar kreeg hij talloze gegevens die hij nodig had om uit te rekenen wat het feest had gekost. Hij vertelde dat er veertig kalkoenen en elf varkens waren geslacht voor de genodigden, plus vier kalveren, die de bruidegom op het plein had laten roosteren voor het hele dorp. Hij vertelde dat er tweehonderd vijf dozen gesmokkelde alcoholica waren opgegaan en bijna tweeduizend flessen rum, die onder de menigte waren uitgedeeld. Er was niet een enkel mens, arm of rijk, die niet op de een of andere manier had deelgenomen aan het meest roemruchte feest dat men ooit in het dorp had meegemaakt. Santiago Nasar begon hardop te dromen.

‘Zo wordt mijn bruiloft ook,’ zei hij. ‘Ze zullen niet oud genoeg worden om het te kunnen navertellen.’

Mijn zuster hoorde dat er een dominee voorbijging. Ze bedacht weer eens dat Flora Miguel een geluksvogel was, want ze had al zoveel in het leven en nu zou ze met Kerstmis dat jaar ook nog Santiago Nasar krijgen. ‘Ik besepte

opeens dat er geen betere partij bestond dan hij,' zei ze tegen mij. 'Stel je voor: mooi, serieus en met eigen kapitaal op z'n eenentwintigste.' Zij nodigde hem altijd uit om bij ons thuis te komen ontbijten als er caribañolas* waren en die ochtend was mijn moeder ze juist aan het maken. Santiago Nasar accepteerde vol enthousiasme.

'Ik verkleed me even en dan haal ik je nog wel in,' zei hij en ontdekte opeens dat hij zijn horloge op het nachtkastje had laten liggen. 'Hoe laat is het?'

Het was 6 uur 25. Santiago Nasar pakte Cristo Bedoya bij de arm en nam hem mee naar het plein. 'Over een kwartier ben ik bij jullie,' zei hij tegen mijn zuster.

Zij drong aan dat ze nu meteen samen zouden gaan, want het ontbijt stond al klaar. 'Het was vreemd dat ze aandrong,' vertelde Cristo Bedoya mij. 'En zo vreemd dat ik soms wel eens heb gedacht dat Margot al wist dat ze hem zouden doden en dat zij hem in jouw huis wilde verbergen.' Toch had Santiago Nasar haar ervan overtuigd dat zij maar vooruit moest gaan, dan zou hij ondertussen zijn rijkleding aantrekken, want hij moest vroeg op El Divino Rostro zijn om kalveren te castreren. Hij zei haar gedag met hetzelfde handgebaar als waarmee hij zijn moeder gedag had gezegd en liep, Cristo Bedoya aan zijn arm meetrekkend, naar het plein. Dat was de laatste keer dat zij hem zag.

Een groot deel van de mensen die in de haven waren, wist dat Santiago Nasar gedood zou worden. Don Lázaro Aponte, een gepensioneerde beroepskolonel, die sinds elf

* Caribañolas: bladerdeeg van maniokmed, gevuld met vlees, ei of vis (vert.)

jaar burgemeester was van het dorp, knipte met zijn vingers naar hem ter begroeting. 'Ik had zeer gegronde redenen om te denken dat hij geen enkel gevaar meer liep,' vertelde hij mij. Pater Carmen Amador maakte zich ook geen zorgen. 'Toen ik zag dat hij nog springlevend was, dacht ik dat het valse geruchten waren geweest,' vertelde hij mij. Niemand vroeg zich zelfs maar af of Santiago Nasar was gewaarschuwd, want niemand kon zich voorstellen dat dit niet was gebeurd.

In feite was mijn zuster Margot een van de weinige mensen die nog niet wisten dat ze hem zouden doden. 'Als ik het had geweten, had ik hem mee naar huis genomen, al had ik hem aan een touw moeten meesleuren,' verklaarde zij tegenover de rechter van instructie. Het was vreemd dat zij het niet wist, maar het was nog veel vreemder dat mijn moeder het ook niet wist, want zij was altijd het eerst van iedereen in huis van alles op de hoogte, ondanks het feit dat ze al in geen jaren meer op straat kwam, zelfs niet om naar de mis te gaan. Ik waardeerde die eigenschap van haar sinds ik vroeg op moest voor school. Dan trof ik haar aan, zoals ze in die tijd was, bleek en geheimzinnig, de vloer vegend met een takkenbezem in de askleurige schittering van de vroege ochtend, en tussen de slokken koffie door vertelde ze mij langzamerhand wat er in de wereld was gebeurd terwijl wij sliepen. Het was alsof zij geheime communicatiedraden had met de andere mensen van het dorp, vooral met die van haar eigen leeftijd, en soms verraste ze ons met berichten die ze al vooruit wist en die ze slechts door voorspellerskunst kon weten. Die ochtend echter had ze de hartenklop van de tragedie, die zich al vanaf drie uur 's nachts bezig was te ontwikkelen, niet ge-

voeld. Ze was klaar met het vegen van de binnenplaats en toen mijn zuster Margot het huis verliet om de bisschop te verwelkomen, zag ze dat zij bezig was maniok te malen voor de caribañolas. ‘Ik hoorde hanen kraaien,’ zegt mijn moeder altijd als ze aan die dag terugdenkt. Zij heeft dat verre rumoer echter nooit in verband gebracht met de aankomst van de bisschop, maar met de laatste resten van de bruiloft.

Ons huis stond in een mangobosje hij de rivier, een heel eind van het plein in het centrum af. Mijn zuster Margot was langs de oever naar de haven gelopen en de mensen waren te opgewonden over de komst van de bisschop om zich met andere nieuwtjes bezig te houden. Ze hadden de zieken in de portalen neergelegd om Gods medicijn in ontvangst te kunnen nemen en de vrouwen kwamen op een holletje van hun binnenplaatsen, met kalkoenen en speenvarkens en andere etenswaren, en van de andere oevers kwamen met bloemen versierde kano’s aanvaren. Maar toen de bisschop voorbij was gegaan zonder zijn voetspoor op de wal achter te laten, kreeg het andere, onderdrukte bericht de kans zijn schandaalachtige omvang te bereiken. Toen pas kreeg mijn zuster Margot het volledig en op onbeschaamde wijze te horen: Angela Vicario, het mooie meisje dat de vorige dag was getrouwd, was naar haar ouderlijk huis teruggestuurd omdat haar echtgenoot had ontdekt dat ze geen maagd meer was. ‘Ik had het gevoel dat ik het was die ging sterven,’ vertelde mijn zuster. ‘Maar hoe ze het verhaal ook wendden of keerden, niemand kon me uitleggen hoe het kwam dat die arme Santiago Nasar in dat warnet verwickeld was geraakt.’ Het enige dat men zeker wist was dat de broers van Angela Vicario hem stonden op te wachten om hem te doden.

Mijn zuster ging terug naar huis, op haar tanden bijtend om niet in tranen uit te barsten. Ze vond mijn moeder in de eetkamer, in haar zondagse jurk met blauwe bloemen, die ze had aangetrokken voor het geval de bisschop langs zou komen om ons te begroeten, en ze zong die fado over de onzichtbare liefde terwijl ze de tafel dekte. Mijn zuster zag dat er een bord meer stond dan anders.

‘Dat is voor Santiago Nasar,’ zei mijn moeder. ‘Ze hebben me verteld dat jij hem hebt uitgenodigd voor het ontbijt.’

‘Haal het weg,’ zei mijn zuster.

Toen vertelde ze het haar. ‘Maar het was net alsof ze het al wist,’ zei ze tegen mij. ‘Het was weer net als altijd, je begint haar iets te vertellen en voor het verhaal op de helft is, weet zij al hoe het afloopt.’ Dat slechte nieuws was een co-deboodschap voor mijn moeder. Santiago Nasar was naar haar vernoemd en ze was bovendien zijn petemoei, maar ze was ook een bloedverwante van Pura Vicario, de moeder van de teruggestuurde bruid. Maar het verhaal was nog niet uit of ze had haar hoge hakken al aan en de hoofddoek om die ze altijd naar de kerk droeg, maar die ze in die tijd alleen nog gebruikte voor condoleancebezoeken. Mijn vader, die alles vanuit bed had gehoord, verscheen in pyjama in de eetkamer en vroeg haar geschrokken waar ze heen ging.

‘Mijn comadre* Plácida waarschuwen,’ antwoordde ze. ‘Het is niet eerlijk dat iedereen weet dat ze haar zoon gaan

* Comadre: petemoei, maar ook de term voor de speciale relatie tussen de moeder van de dopeling en de petemoei (vert.)

doden en dat zij de enige is die het niet weet.'

'Wij hebben net zoveel banden met haar als met de Vicario's,' zei mijn vader.

'Je moet altijd aan de kant van de dode staan,' zei zij.

Mijn jongere broertjes begonnen uit de andere kamers tevoorschijn te komen. De kleinsten, die door de adem van de tragedie waren beroerd, barstten in snikken uit. Mijn moeder schonk voor een keer in haar leven geen aandacht aan hen en ook niet aan haar echtgenoot.

'Wacht even, dan kleed ik me aan,' zei hij tegen haar.

Zij stond al op straat. Mijn broertje Jaime, die in die tijd niet ouder was dan zeven, was de enige die zijn schooluniform al aan had.

'Ga jij met haar mee,' beval mijn vader.

Jaime rende achter haar aan zonder te begrijpen wat er gebeurde of waar ze heen gingen, en klemde zich stevig aan haar hand vast. 'Ze praatte hardop in zichzelf,' vertelde Jaime mij. "Waardeloze kerels," zei ze heel zachtjes, "klootzakken die niets anders kunnen dan ongelukken maken." Ze had niet eens in de gaten dat ze het jongetje aan de hand hield. 'Ze dachten natuurlijk dat ik gek geworden was,' vertelde ze mij. 'Het enige dat ik me herinner is dat je in de verte het lawaai van veel mensen hoorde, alsof het bruiloftsfeest weer begonnen was, en dat iedereen in de richting van het plein holde.' Ze versnelde haar pas met de vastberadenheid waartoe ze in staat was als er een leven op het spel stond, totdat iemand die in tegengestelde richting rende, medelijden kreeg met haar waan.

'Doet u maar geen moeite, Luisa Santiago,' schreeuwde hij haar toe in het voorbijgaan. 'Ze hebben hem al gedood.'